

УДК 34.041.4:347.965

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10403113>

О.Р. АНТОНОВА,

професор кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін Льотної академії Національного авіаційного університету, доктор наук з державного управління, доцент, м. Кропивницький, Україна; e-mail: elenrostan20@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ МЕДІАЦІЇ: СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС

O.R. ANTONOVA,

Professor, Department of Law and Social and Humanitarian Disciplines, Flight Academy, National Aviation University, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Kropyvnytskyi, Ukraine; e-mail: elenrostan20@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>

TRANSITIONAL JUSTICE WITH ELEMENTS OF MEDIATION: A WAY TO OVERCOME HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN WAR AND POST-WAR TIMES

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEYWORDS)

Постановка проблеми. Правосуддя перехідного періоду спрямоване на подолання наслідків масштабних порушень прав людини, що передбачає адміністративно-правові, судові, соціально-економічні та культурно-історичні заходи. Відповідно, для пошуку справедливих рішень необхідно віднайти механізм їх вирішення, використовуючи не лише судові, а й позасудові форми захисту. **Мета** роботи полягає у виявленні особливостей та переваг правосуддя перехідного періоду за допомогою медіації, як альтернативного (позасудового) методу вирішення спорів/конфліктів. Використані такі **методи**, як формально-юридичні, за якими визначені основними важелями правового впливу на суспільні відносини та напрями їх регулювання в юстиції перехідного періоду є правові засоби; порівняльно-правові, на основі яких виявлено спільні та відмінні риси законодавства країн, які на законодавчому рівні регулювали процес медіації; прогностичні, завдяки чому доведено переваги медіації перехідного періоду як гнучкого способу відновлення справедливості. **Результати.** Зосереджено увагу на цільових орієнтирах напрямів перехідного правосуддя, до яких належать забезпечення демократизації участі у прийнятті погоджувальних рішень; забезпечення верховенства права та зменшення кількості порушень прав людини; формальне виявлення офіційних подій минулого для запобігання злочинам у майбутньому; забезпечення відшкодування збитків; застосування примирних процедур. **Висновки.** Встановлено, що результативність правосуддя перехідного періоду залежить від зміни підходу до його застосування. Як-от, шляхом поєднання правосуддя і примирних процедур, яке за визначенням автора отримало назву "медіація перехідного періоду". Така модель має на меті допомогти суспільству перейти від масових порушень прав людини та репресій до відновлення справедливості мирними засобами та дотримання прав і свобод кожного. Проте ці відносини не мають належного законодавчого врегулювання, тому на часі розроблення та прийняття нормативно-правових актів, які стосуються організаційно-правових засад здійснення та функціонування правосуддя перехідного періоду.

Ключові слова: правовий режим воєнного стану; медіація; права і свободи людини і громадянина; верховенство права; європейська інтеграція; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

***

Problem statement. Transitional justice is aimed at overcoming the consequences of large-scale human rights violations, which involve administrative-legal, judicial, socio-economic and cultural-historical measures. Accordingly, to find fair solutions, it is necessary to find a mechanism for solving them, using not only judicial but also extrajudicial forms of protection. The **purpose** of the work is to reveal the features and advantages of transitional justice through mediation as an alternative (out-of-court) method of resolving disputes/conflicts. The **methods** used, such as formal-legal, by which the main levers of legal influence on social relations and directions of their regulation in the justice of the transition period are legal means; comparative legal, based on which the common and distinctive features of the legislation of the countries that

regulated the mediation process at the legislative level were identified; prognostic, thanks to which the advantages of mediation of the transitional period as a flexible way of restoring justice have been proven. **Results.** The article's author focused attention on the main levers of legal influence on social relations in the justice of the transitional period and directions of their regulation. These include ensuring democratization of participation in conciliation decisions; ensuring the rule of law and reducing the number of human rights violations; formal identification of official events of the past to prevent crimes in the future; provision of compensation for damages; and application of conciliation procedures. **Conclusions.** It has been determined that the effectiveness of transitional justice depends on a change in approach to its application. For example, which, according to the author himself, did combining justice and reconciliation procedures called "mediation of the transitional period". Such a model aims to help society move from massive human rights violations and repression to restoring justice through peaceful means and respecting everyone's rights and freedoms. However, these relations do not have an appropriate legislative regulation, therefore it is time to develop and adopt normative legal acts that relate to the organizational and legal foundations of the implementation and functioning of transitional justice.

Keywords: *legal regime of martial law; mediation; human and citizen rights and freedoms; rule of law; European integration; Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*

Постановка проблеми

Традиційним визначенням правосуддя перехідного періоду прийнято вважати "комплекс процесів та механізмів, пов'язаних зі спробами суспільства подолати тяжкі наслідки масштабних порушень законності в минулому з метою забезпечити підзвітність, справедливість і примирення" [1, с.6]. Таке трактування перехідного правосуддя передбачає проведення заходів управлінсько-правового, судового, соціально-економічного та культурно-історичного характеру. Тобто, правосуддя перехідного періоду – це не лише розгляд судових справ, пов'язаних із порушенням прав і свобод людини і громадянина. Насамперед, це розв'язання конфліктів з застосуванням позасудових форм відновленої справедливості, адже саме такий підхід здатен вирішити масштабні порушення. Та чим довше триває вторгнення росії на територію України, тим віддаленішими є перспективи перехідного правосуддя. Тому винайдення справедливого рішення потрібно шукати вже зараз, застосовуючи не лише судові, а й позасудові форми захисту.

Так, з точки зору Д.Ф. Орендлічера (Orentlicher, 2007), правосуддя за жорстокі злочини не повинно бути сегментом загальної системи перехідного періоду переслідування. Воно повинно мати окремий юридично окреслений статус [2]. Л. Жуан (Joinet, 1997) визначив принципи запобігання безкарності осіб, винних у порушеннях прав людини та систематизував їх у розділи: право жертви на інформацію; право жертви на відновлення справедливості; право жертви на відшкодування нанесеної їй шкоди [3]. Х. Хайдер (Haider, 2016) уточнює, що правосуддя перехідного періоду спрямоване на усунення наслідків масштабних зловживань в минулому, що ґрунтуються на встановленні істини, кримінальному переслідуванні, відшкодуванні шкоди,

культурній інтервенції та інституційних реформах [4].

В Україні О. Антонова щодо перехідного правосуддя окреслила роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у забезпеченні парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина на вищу освіту у воєнний час [5] та розкрила державно-правову природу явища "рашизму" за ознаками впливу на суспільно-культурне життя [6]; М. Сіцінська, А. Сіцінський, Н. Кравцова, С. Хаджирадієва, Ю. Баюн розглянули соціологічний вимір загроз державній безпеці України у воєнний час [7]; Н. Крестовська, Л. Романадзе – вирішення конфліктів засобами медіації як частини професійної діяльності юриста [8]; Л. Андрієвська та М. Зеленіна – співвідношення врегулювання спору за участю судді та медіатора [9].

Проте, не вирішеною є проблема застосування позасудових форм вирішення конфліктів у перехідному правосудді. Тому *метою* статті є виявлення особливостей та переваг правосуддя перехідного періоду за допомогою медіації, як альтернативного (позасудового) методу вирішення спорів/конфліктів. Її *новизна* полягає в обґрунтуванні переваг "медіації перехідного періоду" (позасудової форми віднайдення справедливості) над "суто репресивною моделлю правосуддя" (виключно судовою) у воєнний та повоєнний період. *Завданням* статті є: з'ясувати цільові орієнтири напрямів перехідного правосуддя; встановити причини відмови від суто репресивної моделі правосуддя; охарактеризувати стан законодавчого регулювання перехідного правосуддя в Україні.

Воєнні дії в Україні тривають десятий рік. Їхніми наслідками стали численні порушення основоположних прав людини, визначених Конвенцією про захист прав людини і основополож-

них свобод [10] та тисячі випадків воєнних злочинів. Так, станом на листопад 2023 року, за даними Єдиного реєстру досудових розслідувань, від початку вторгнення російської федерації в Україну загинуло 510 дітей та постраждало 1,148 тис. дітей; за даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, зафіксовано 9,965 тис. загиблих серед цивільного населення, 18,380 тис. мирних осіб поранено; за інформацією ЮНІСЕФ, через війну 3,3 млн дітей в Україні потребують допомоги [11]. Тому першочерговим завданням держави є відновлення цих прав і винайдення справедливих рішень. Шляхи вирішення цих завдань можуть бути різними: від застосування суворих покарань – до пошуку компромісів. На перший погляд здається, що останній підхід є кардинальним на тлі масштабних порушень прав і свобод людини і громадянина. Втім досягнення примирення у соціумі шляхом взаємних поступок сторін є конструктивним засобом перехідного правосуддя. Одним із інструментів впровадження такого підходу є медіація, як позасудова форма врегулювання спорів/конфліктів. Пріоритетність цієї форми полягає у тому, що вона адаптована до пошуку примирення в українському суспільстві не лише у післявоєнний, а й у воєнний час.

Цільові орієнтири напрямів перехідного правосуддя

Перехідне правосуддя передбачає спеціальні заходи відновлення та розвитку суспільного життя не лише у постконфліктний період, а й під час його активної фази. Вочевидь, постає необхідність у з'ясуванні цільових орієнтирів напрямів перехідного правосуддя. До таких, спираючись на численні наукові дослідження, належать:

- по-перше, забезпечення демократизації участі у примирних рішеннях. У рамках виконання цього напрямку держава створює умови для залучення громадськості до прийняття і реалізації рішень перехідного правосуддя шляхом узгодження меж участі відкритості та доступності; надання своєчасного доступу до документів, які мають значення для прийняття рішень та висновків перехідного правосуддя; забезпечення можливості відстоювати власні позиції, працювати самостійно [12];

- по-друге, забезпечення верховенства права та зменшення кількості випадків порушення прав людини. Реалізація цього напрямку можлива завдяки запровадження міжнародних стандартів правової процедури, справедливого судового та позасудового розгляду справ щодо

захисту прав людини, забезпечення індивідуальних прав жертв насилля, що впливає з ключових документів міжнародного гуманітарного права. Втім процес примирення є досить проблематичним з точки зору індивідуально-психологічних особливостей потерпілих;

- по-третє, формальне визначення офіційних подій минулого з метою недопущення насильства в майбутньому. Виконання цього напрямку є основною функцією роботи Комісії зі встановлення правди, яка збирає інформацію: про причини подій, обставини та умови, що призвели до порушень прав людини; про осіб, які стали жертвами порушення прав людини та злочинців; про хід та результати розслідування (якщо такі відбувались); про обставини смерті та/або насильницького зникнення та долю і місцезнаходження жертв. Найбільш поширені види порушень прав людини включаються до мандату цієї комісії. Та нехай комісія правди і не є судовим органом, її діяльність офіційна та спрямована на найцінніше – індивідуалізує конкретні факти порушень прав людини; відновлює гідність та достоїнство жертв [13];

- по-четверте, допомога постраждалим від злочинів, передбачених статтею 75 Римського статуту Міжнародного кримінального суду означає надання репарацій та відшкодування шкоди. Вже зараз Україна розробила механізм проміжних репарацій для постраждалих в умовах війни, які надаються державою зараз, але будуть сплачуватися росією після притягнення її до відповідальності за воєнні злочини. Такі репарації вже частково здійснюються, зокрема держава виділяє кошти на відновлення житла, критичної інфраструктури, надає фінансову допомогу внутрішньо переміщеним особам [14];

- по-п'яте, застосування примирних процедур. Цей напрям є що не найсуперечливим, адже термін "примирення" означає процес постконфліктного врегулювання. Тобто обидві сторони конфлікту вважаються примиреними лише у випадку, якщо їхні відносини покращені, а шкода та несправедливість минулого усунута [15].

Це далеко не весь перелік напрямів перехідного правосуддя, хоча останній є тим важелем впливу, від якого залежить реалізація перехідного правосуддя у майбутньому.

Причини відмови від суто репресивної моделі правосуддя

Якщо Україна піде лише шляхом покарання, то вряд чи потік рішень щодо воєнних злочинів та пов'язаних з ними порушень прав і свобод

українців буде неупередженим, справедливим, безстороннім. Покараними за такого підходу можуть бути не лише злочинці, а й жертви. Тому наразі час відійти від суто репресивної моделі правосуддя. До того ж, судова система має чимале навантаження стосовно розгляду, наприклад кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів.

Так, від початку повномасштабного вторгнення Державне бюро розслідувань "проводило розслідування 1,887 тис. кримінальних проваджень щодо злочинів проти безпеки нашої держави. Серед них: 1,460 тис. кримінальних проваджень за фактом державної зради (ст.111 КК України), 336 кримінальних проваджень – за фактом колабораційної діяльності (ст.111-1 КК України), 28 кримінальних проваджень – щодо пособників державі-агресору (ст.111-2 КК України) та інші. Наразі, за результатами проведення досудового розслідування: 909 особам повідомлено про підозру, 483 особи оголошено в розшук, 1 тис. 107 осіб перевіряються на причетність до державної зради та колабораційної діяльності, 630 обвинувальних актів направлено до суду" [16].

Враховуючи зазначену вище інформацію, важливо зрозуміти, що не лише покарання і санкції повинні забезпечувати перехідне правосуддя, а й позасудові форми та методи врегулювання конфліктів. В основі цієї інклюзивної моделі "руху від конфлікту до прийняття справедливого рішення примирення" лежить практика примирних процедур, заснована на процедурі медіації. Таке бачення має місце тому, що перехідне правосуддя – це, як і медіація, складний процес, а не універсальна формула для відтворення миру і злагоди. Скоріше, це поетапний процес, який може наблизити країну до

більш мирного і справедливого суспільства. Або, як трактує Ж. Мішина, медіація є неформальною добровільною процедурою, яка демонструє гарні результати у розв'язанні конфліктів, чим здобула позитивну репутацію в країнах, де вона активно застосовується [17].

На сьогодні поняття медіації в Україні має легальний характер. Воно закріплено у п.4 ч.1 ст.1 Закону України "Про медіацію", де медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів, а медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію [18].

Після проведеного аналізу законодавства країн, які на законодавчому рівні врегулювали процес медіації (табл.), очевидним стало те, що зазначене вище визначення медіації має "збиральний характер", оскільки воно увібрало положення законодавства країн, які врегулювали процес медіації. Наприклад, у законодавстві Республіки Болгарія [19], Республіки Молдова [20] зазначено, що медіація є позасудовою процедурою, що спрямована на врегулювання широкого кола питань; процес медіації у Федеративній Республіці Німеччина чітко структурований; у Болгарському і Казахському [21] законодавстві цей процес реалізовується задля досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення; положення законодавства Республіки Молдова, Республіки Польща, Мальти свідчать про те, що медіатор, як третя сторона, врегулює спір на конфіденційній основі, втім рішення за результатом медіації сторонами приймається самостійно [22].

Таблиця – Нормативно-правові акти країн, які на законодавчому рівні регулювали процес медіації

Нормативно-правовий документ, що врегулює процес медіації	Зміст положень, запозичених Україною (рецепція)
Закон Республіки Болгарія "Про медіацію" від 17.12.2004 р.	Визначає медіацію як добровільну та конфіденційну процедуру позасудового вирішення спору, під час якої третя особа (медіатор) допомагає сторонам у досягненні згоди
Закон Республіки Молдова "Про медіацію" від 21.08.2015 р.	Визначає медіацію як альтернативний спосіб вирішення конфлікту між сторонами за взаємною згодою за допомогою третьої особи
Закон Федеративної Республіки Німеччини "Про розвиток медіації та інших засобів позасудового вирішення спорів" від 21.07.2012 р.	Визначає медіацію як конфіденційний та структурований процес, у ході якого сторони намагаються на добровільній основі та автономно досягти взаємоприйняттого вирішення їхнього конфлікту за допомогою одного або декількох медіаторів

Продовження таблиці

Закон Республіки Казахстан "Про медіацію" від 28.01.2011 р.	Визначає медіацію як процедуру врегулювання спору (конфлікту) між сторонами за сприянням медіатора (медіаторів) задля досягнення ними взаємоприйняттого рішення, що реалізується за добровільною згодою сторін
Закон Мальти "Про медіацію" від 21.12.2004 р.	Визначає медіацію як процедуру, під час якої медіатор налагоджує переговори між сторонами задля досягнення самостійного рішення стосовно їхнього спору
Стандарти проведення медіації Республіки Польща від 26.06.2006 р.	Під медіацією розуміють добровільний та конфіденційний процес, у якому фахово підготовлена незалежна стороння особа за згодою сторін допомагає їм вирішити конфлікт

Всі прийнятні для України процедури медіації враховані в Законі України "Про медіацію" [18].

Деяко схожими положеннями до Закону України "Про медіацію" є Закон України "Про соціальний діалог" [23]. З огляду на законодавче визначення дефініції соціального діалогу, О. Петроє вбачає у ньому найвищу форму спілкування із наперед відомою метою, суб'єктами, правилами взаємодії суб'єктів та оцінкою результату їхньої комунікативної та практичної діяльності [24]. Тому соціальний діалог можна поширювати на відносини медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), зокрема, трудового, які виникають згідно зі ст.33 Закону України "Про медіацію" [18].

Гостра необхідність в медіації пов'язана ще й з тим, що з початком повномасштабного вторгнення було пошкоджено та розкрадено російськими військовими майно 122 приміщень судів Миколаївської, Харківської, Чернігівської та Херсонської областей; приміщення Національної школи суддів України та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [25].

Все це обмежує можливості судами здійснювати належне правосуддя. Тому на часі запровадити більш гнучкий спосіб відновлення справедливості – "медіацією перехідного періоду". Це, власне, трактування, на наш погляд, що найбільше розкриває сутність цієї процедури, час її проведення та встановлює медіаційні рамки у системі правосуддя перехідного періоду. Завдяки "медіації перехідного періоду" виникає можливість швидкого і більш реального відшкодування заподіяної шкоди жертвам воєнних злочинів, зменшується ризик повторних правопорушень та зміцнюються традиції миротворчості. Крім того, у позасудовій формі можуть врегулюватися найпоширеніші виклики суспільства у період повномасштабного вторгнення – напруження як серед тимчасово переміщених осіб, так і всередині громад, які їх приймають;

непорозуміння між громадянами, які виїхали з країни, і тими, що в ній лишилися; конфлікти між чоловіками, що служать у лавах ЗСУ і тими чоловіками, що ведуть цивільний спосіб життя; трансграничні сімейні спори та багато іншими конфліктами, пов'язаними з нестандартними умовами життя в умовах війни.

Законодавче регулювання перехідного правосуддя в Україні

Поки що спеціальних законодавчих актів, які би урегулювали відносини перехідного правосуддя, в Україні немає. Втім, якщо брати до уваги, що перехідне правосуддя має на меті подолання наслідків збройного конфлікту та гуманітарних кризових явищ, то можна ствердно говорити, що ці питання, хоча й частково, але мають місце у національному законодавстві. Серед них Закони України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", "Про військово-цивільні адміністрації", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права".

Також, на розгляд Верховної Ради України у серпні 2021 року було подано проект Закону України "Про особливості державної політики перехідного періоду" за № 5844, розроблений з метою належного законодавчого врегулювання державної політики перехідного періоду. Законопроектом також передбачено запровадження елементів перехідної юстиції, зокрема, відповідальність за правопорушення, пов'язані з тимчасовою окупацією, обмеження щодо обрання та призначення на посади громадян України, які були долучені до діяльності окупаційних сил та окупаційних адміністрацій росії. Втім у січні 2022 року Кабінет Міністрів України відкликав цей законопроект на доопрацювання [26]. Отже, знову актуальні питання перехідного періоду відкладаються на невизначений строк.

Висновки

Попри те, що війна ще триває, роботу над майбутньою системою перехідного правосуддя варто розпочинати зараз же. Завдяки завчасно підготовленим напрацюванням є змога загодя зробити її найбільш цілеспрямованою на притягнення до відповідальності винних у найтяжчих злочинах. Водночас, цей процес не повинен носити виключно репресивний характер. Він має гармонізувати особливості правосуддя і примирних процедур, що за власним визначенням отримала назву "медіація перехідного періоду". Така модель спрямована на допомогу суспільству рухатися від масових порушень прав людини і репресій – до відновлення справедливості мирним шляхом та поваги прав і свобод кожної

го. Втім ці відносини не мають належного законодавчого регулювання, тому на часі розроблення і прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на визначення організаційно-правових засад впровадження та функціонування перехідного правосуддя, механізмів його забезпечення та виявлення вразливості цього процесу.

Конфлікт інтересів

Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Дослідження виконано з власної ініціативи та не отримало будь-якого фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господство права и правосудие переходного периода в конфликтных и постконфликтных обществах: Доклад Генерального секретаря. 23.08.2004 № S/2004/616. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/31/PDF/N0439531.pdf?OpenElement> (дата звернення: 01.11.2023).
2. Diane F. Orentlicher. Settling Accounts. Revisited: Reconciling Global Norms with Local Agency. *International Journal of Transitional Justice*, 2007. Vol. 1. Issue 1. P. 10-22. <https://doi.org/10.1093/ijtj/ijm010> (дата звернення: 01.11.2023).
3. Question of the impunity of perpetrators of human rights violations (civil and political). Revised final report prepared by Mr. Joinet pursuant to SubCommission decision 1996/119, E/CN.4/Sub.2/1997/20/Rev.1. 2 October 1997. <https://undocs.org/en/E/CN.4/Sub.2/1997/20/Rev.1> (дата звернення: 01.11.2023).
4. Haider H. (2016). Transitional justice: Topic guide. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham. <https://gsdrc.org/topic-guides/transitional-justice/> (дата звернення: 01.11.2023).
5. Антонова О. Р. Парламентський контроль за додержанням прав і свобод людини і громадянина на вищу освіту у воєнний час: роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 5. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.5.4>
6. Антонова О. Р. Небезпека явища "рашизму" за ознаками впливу на суспільно-культурне життя: державно-правова природа. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право: збірник наукових праць*. 2022. Вип. 7. С. 105–115. <http://doi.org/10.33251/2707-8620-2022-7-107-115>
7. Sitsinska, M., Sitsinskiy, A., Kravtsova, N., Khadzhyradieva, S., & Baiun, Y. (2021). Threats to the state security of Ukraine in the humanitarian sphere: sociological dimension. *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*. 2021, 13(4), pp. 373–389. <https://doi.org/10.1504/ijesdf.2021.116022>
8. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.
9. Андрієвська Л. О., Зеленіна М. В. До питання співвідношення врегулювання спору за участю судді та медіації відповідно до цивільного законодавства України. *Юридичний науковий журнал*. 2019. № 3. С. 54–56.
10. Про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): від 04.11.1950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.11.2023).
11. Інформація щодо гуманітарної ситуації в Україні станом на 10-00. (28.11.2023) <https://uhrc.org.ua/наші-новини/інформація-щодо-гуманітарної-ситуації-213/> (дата звернення: 28.11.2023).
12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень. Огляд стандартів та практик у країнах-членах Ради Європи. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/civik_Europe_2016.pdf (дата звернення: 01.11.2023).

13. Кіщенко С. Комісія зі встановлення правди: міжнародний досвід та реалії України. К.: Фонд імені Фрідріха Еберта. Представництво в Україні, 2020. 17 с. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17232.pdf> (дата звернення: 01.11.2023).
14. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 01.11.2023).
15. Уварова О. Характеристика перехідного періоду. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Буценка, М. М. Гнатовського. Київ: РУМЕС, 2017. С. 8–12.
16. З початку повномасштабного вторгнення росії ДБР розслідує майже 1,9 тис. кримінальних проваджень щодо злочинів проти Нацбезпеки. (02.11.2023). <https://dbr.gov.ua/news/z-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosii-dbr-rozslidue-majzhe-1-9-tis.-kriminalnih-provazhen-shhodo-zlochiviv-proti-nacbezpeki> (дата звернення: 02.11.2023).
17. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 234–238. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/63913> (дата звернення: 01.11.2023).
18. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
19. Закон за медіаціята: Закон Република България 17.12.2004. <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135496713> (дата звернення: 01.11.2023).
20. О медіації: Закон Республїки Молдова от 21.08.2015 № 137. *Monitorul Oficial*. 2015. № 224-233. Ст. 445. <https://mediation-eurasia.pro/zakonodatelstvo/zakon-respubliki-moldova-137-o-mediaci> (дата звернення: 01.11.2023).
21. О медіації: Закон Республїки Казахстан: от 28.01.2011 № 401-IV. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376 (дата звернення: 01.11.2023).
22. Mediation Act: Law of Malta 21st December, 2004. <https://legislation.mt/eli/cap/474/eng> (дата звернення: 01.11.2023).
23. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
24. Петроє О. М. Поняття "діалог" у термінологічній традиції зарубіжної та вітчизняної думки. *Державне управління: теорія і практика*. 2011. № 2. С. 1–10.
25. Інформація про пошкоджені приміщення внаслідок збройної агресії рф та стан їх відновлення. Аналітична довідка. https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/analyth_dovidka_08_09_2023.pdf (дата звернення: 01.11.2023).
26. Про засади державної політики перехідного періоду: Проект Закону України від 09.08.2021 № 5844. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72625 (дата звернення: 01.11.2023).

REFERENCES

1. *Gospodstvo prava i pravosudiye perekhodnogo perioda v konfliktnykh i postkonfliktnykh obshchestvakh* [The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies]. Doklad Generalnogo sekretarya. (23.08.2004 No. S/2004/616). <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/29/PDF/N0439529.pdf?OpenElement> (in Russ.).
2. Diane, F. (2007). Orentlicher. Settling Accounts. Revisited: Reconciling Global Norms with Local Agency. *International Journal of Transitional Justice*, 1(1), 10–22. <https://doi.org/10.1093/ijtj/ijm010>
3. Question of the impunity of perpetrators of human rights violations (civil and political). Revised final report prepared by Mr. Joinet pursuant to SubCommission decision 1996/119, E/CN.4/Sub.2/1997/20/Rev.1. 2 October 1997. <https://undocs.org/en/E/CN.4/Sub.2/1997/20/Rev.1>
4. Haider, H. (2016). Transitional justice: Topic guide. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham. <https://gsdrc.org/topic-guides/transitional-justice/>
5. Antonova, O. R. (2023). Parlamentskyy kontrol za doderzhannyam prav i svobod lyudyny i hromadyanyna na vyshchu osvitu u voyenny chas: rol Upovnovazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrayiny z prav lyudyny [Parliamentary control over the observance of human and citizen rights and freedoms for higher education in wartime: the role of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, (5). <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.5.4> (in Ukr.).
6. Antonova, O. R. (2022). Nebezpeka yavlyshcha rashyzmu za oznakamy vplyvu na suspilno-kulturne zhyttia: derzhavno-pravova pryroda [The danger of the phenomenon of racism based on the signs of influence on social and cultural life: state-legal nature]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriya:*

- Ekonomika, menedzhment ta pravo: zbirnyk naukovykh prats*, (7), 105–115.
<http://doi.org/10.33251/2707-8620-2022-7-107-115> (in Ukr.).
7. Sitsinska, M., Sitsinskiy, A., Kravtsova, N., Khadzhyradieva, S., & Baiun, Y. (2021). Threats to the state security of Ukraine in the humanitarian sphere: sociological dimension. *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*, 13(4), 373–389. <https://doi.org/10.1504/ijesdf.2021.116022>
  8. Krestovska, N., & Romanadze, L. (Eds.). (2019). *Mediatsiya u profesiyniy diyalnosti yurysta* [Mediation in the professional activity of a lawyer]. Pidruchnyk. Odesa: Ekolohiya (in Ukr.).
  9. Andriievska, L. O., & Zielienina M. V. (2019). Do pytannia spivvidnoshennia vrehuliuvannia sporu za uchastiu suddi ta mediatsii vidpovidno do tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy [To the question of the relationship between settlement of the dispute with the participation of a judge and mediation in accordance with the civil legislation of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi zhurnal*. (3), 54–56 (in Ukr.).
  10. *Pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy)* [On the protection of human rights and fundamental freedoms (with protocols)]. *Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny*. (04.11.1950). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (in Ukr.).
  11. *Informatsiia shchodo humanitarnoi sytuatsii v Ukraini stanom na 10-00* [Information on the humanitarian situation in Ukraine as of 10-00]. (28.11.2023). <https://uhrc.org.ua/naši-novini/informatsiia-shchodo-gumanitarnoi-sytuatsii-213/> (in Ukr.).
  12. *Uchast hromadskosti v protsesi pryiniattia rishen. Ohliad standartiv ta praktyk u krainakh-chlenakh Rady Yevropy* [Public participation in the decision-making process. Review of standards and practices in the member countries of the Council of Europe]. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/civik_Europe_2016.pdf (in Ukr.).
  13. Kishchenko, S. (2020). *Komisiia zi vstanovlennia pravdy: mizhnarodnyi dosvid ta realii Ukrainy* [The truth commission: international experience and realities of Ukraine]. K.: Fond imeni Fridrikha Eberta. Predstavnytstvo v Ukraini. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17232.pdf> (in Ukr.).
  14. Rymnyi Statut Mizhnarodnoho Kryminalnoho Sudu [Rome Statute of the International Criminal Court]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (in Ukr.).
  15. Uvarova, O.; Bushchenko, A. P., & Hnatovskyy, M. M. (Eds.). (2017). *Kharakterystyka perekhidnoho periodu. Bazove doslidzhennya iz zastosuvannya pravosuddya perekhidnoho periodu v Ukraini* [Characteristics of the transition period. Basic research on the application of transitional justice in Ukraine]. Monohrafiya. Kyiv: RUMES (s. 8–12) (in Ukr.).
  16. *Z pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennia rosii DBR rozsliduje maizhe 1,9 tys. kryminalnykh provadzen shchodo zlochyniv proty Natsbezpeky* [Since the beginning of the full-scale invasion of russia, the SBI has been investigating almost 1,900 criminal proceedings regarding crimes against National Security]. (02.11.2023). <https://dbr.gov.ua/news/z-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosii-dbr-rozsliduje-maizhe-1-9-tis.-kryminalnih-provadzen-shchodo-zlochyniv-proti-nacbezpeki> (in Ukr.).
  17. Mishyna, Zh. V. (2012). Mediatsiia yak alternatyvna forma vyrishennia sporiv [Mediation as an alternative form of dispute resolution]. *Almanakh prava*, (3), 234–238. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/63913> (in Ukr.).
  18. *Pro mediatsiiu* [About mediation]. *Zakon Ukrainy* (16.11.2021 No. 1875-9). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (in Ukr.).
  19. Закон за медиацията: Закон Република България 17.12.2004. <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135496713>
  20. *O mediatsii* [About mediation]. *Zakon Respubliki Moldova* (21.08.2015 No. 137). *Monitorul Oficial*, (224-233), 445. <https://mediation-eurasia.pro/zakonodatelstvo/zakon-respubliki-moldova-137-o-mediaci> (in Russ.).
  21. *O mediatsii* [About mediation]. *Zakon Respubliki Kazakhstan* (28.01.2011 No. 401-4). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376 (in Russ.).
  22. Mediation Act: Law of Malta 21st December, 2004. <https://legislation.mt/eli/cap/474/eng>
  23. *Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini* [About social dialogue in Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (23.12.2010 No. 2862-6). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (in Ukr.).
  24. Petroie, O. M. (2011). Poniattia dialoh u terminolohichnii tradytsii zarubizhnoi ta vitchyznianoï dumky [The concept of dialogue in the terminological tradition of foreign and domestic thought]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka*, (2), 1–10 (in Ukr.).
  25. *Informatsiia pro poskodzheni prymishchennia vnaslidok zbroinoï ahresii rf ta stan yikh vidnovlennia* [Information about the premises damaged as a result of the armed aggression of the russian federation and the state of their restoration]. *Analychna dovidka*. https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/analyth_dovidka_08_09_2023.pdf (in Ukr.).

26. *Pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu* [About the principles of the state policy of the transition period]. Proekt Zakonu Ukrainy (09.08.2021 No. 5844).
https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72625 (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
Форум права: 77 pp. 41–49 (4).

Related identifiers:
10.5281/zenodo.10403113

http://forumprava.pp.ua/files/041-049-2023-4-FP-Antonova_7.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_4_7.pdf

License (for files):
[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 02.11.2023

Accepted: 29.11.2023

Published: 04.12.2023

Available online: 04.12.2023

Cite as:

Антонова, О. Р. (2023). Перехідне правосуддя з елементами медіації: спосіб подолання порушень прав людини у воєнний та повоєнний час. *Форум Права*, 77(4), 41–49.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.10403113>

Antonova, O. R. (2023). Perekhidne pravosuudya z elementamy mediatsiyi: sposib podolannya porushen prav lyudyny u voyenny ta povoyenny chas [Transitional Justice with Elements of Mediation: A Way to Overcome Human Rights Violations in War and Post-War Times]. *Forum Prava*, 77(4), 41–49.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.10403113>